

Uitwerking kerndoel 5 Nederlandse taal

Tussendoelen en leerlijnen Nederlandse taal

Primair onderwijs

In samenwerking met het expertisecentrum Nederlands

Enschede, 1 juni 2006

De school streeft ernaar dat het onderwijs zo wordt ingericht dat kinderen:

- **kennis en inzicht verwerven,**
- **vaardigheden ontwikkelen,**
- **houdingen ontwikkelen, met betrekking tot:** het schrijven van verschillende soorten teksten

	Omschrijving:	Toelichting:
KERNDOEL	<p>Kerndoel 5 De leerlingen leren naar inhoud en vorm teksten te schrijven met verschillende functies, zoals: informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen.</p>	<p>Bij dit kerndoel gaat het erom dat leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - zich ervan bewust worden dat je met verschillende doelen kunt schrijven en dat er (afhankelijk van het schrijfdoel) verschillende tekstsoorten zijn: verhalende, informatieve, instructieve en betogende; - verschillende soorten teksten schrijven; - bij het schrijven gebruikmaken van schrijfstrategieën (zoals: doel en publiek vaststellen, stofvinding/brainstormen, praten met anderen over de te schrijven tekst, aantekeningen maken, tekstschema maken, gedachten formuleren, jezelf vragen stellen tijdens het schrijven, reflecteren op eigen teksten, teksten reviseren en verzorgen). <p>Bij dit kerndoel ligt het accent op het proces van het schrijven. Leerlingen doorlopen verschillende fasen bij het schrijven: plannen, schrijven/formuleren en reviseren. Schrijven is geen lineair, maar een recursief proces: plannen, formuleren en herzien wisselen elkaar voortdurend af. De leerlingen werken met verschillende tekstversies en leren hun teksten verbeteren. In de planningsfase stellen ze het onderwerp, het schrijfdoel en het lezerspubliek vast en ontwikkelen ze een bepaald idee over de te schrijven tekst. Tijdens de fase van het schrijven formuleren ze hun gedachten en breiden ze die uit. Bij het reviseren lezen ze hun tekst kritisch, bespreken ze de tekst met anderen en herschrijven ze de tekst. Door te reflecteren op eigen teksten en het schrijfproces, worden leerlingen zich bewust van hun schrijfstrategieën en leren ze die steeds beter beheersen.</p>

	Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
INHOUD	<p><i>Soorten teksten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - verhalende teksten, vooral expressief (bij tekeningen bijvoorbeeld, briefjes en kaarten voor anderen, verhalen/boekjes) (zie kerndoel 9); - af en toe informatieve teksten (bijvoorbeeld berichtjes met eigen nieuws voor op het nieuwsprikbord); - af en toe instructieve teksten (recepten bijvoorbeeld); - en verder: teksten die functioneel zijn 	<p><i>Soorten teksten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - verhalende teksten ((persoonlijke verhalen, gedichtjes, briefjes en kaarten voor anderen) (zie kerndoel 9); - eenvoudige informatieve teksten (berichten bijvoorbeeld, of antwoorden op vragen); - af en toe ook instructieve teksten (recepten of korte gebruiks- of gedragsaanwijzingen bijvoorbeeld); 	<p><i>Soorten teksten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - verhalende teksten (bijvoorbeeld verhalen, gedichten, brieven, e-mails) (zie kerndoel 9) - informatieve teksten (bijvoorbeeld verslagen, eenvoudige werkstukken, observaties van bijvoorbeeld diergedrag en proefjes) - instructieve teksten (recepten, een speurtocht, een routebeschrijving, gebruiks- of gedragsaanwijzingen). 	<p><i>Soorten teksten:</i></p> <p>naast verhalende (zie kerndoel 9), informatieve en instructieve teksten (bijvoorbeeld een handleiding, een draaiboek) ook betogende teksten (bijvoorbeeld een boekbespreking, een recensie over een tv-programma, een ingezonden brief, een oproep, een leus op een spandoek, reclame) (zie kerndoel 8).</p>

	Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
	voor eigen (spel)activiteiten: lijstjes (bijv. een boodschappenlijstje voor de winkelhoek of een bestellijst voor de 'bakker'), menukaarten, uithangborden, reclameborden).		- betogende teksten (bijvoorbeeld een boekverslag) (zie kerndoel 8)	
	- schrijfdoelen hebben vooral betrekking op plezier verschaffen en op informeren	- schrijfdoelen hebben vooral betrekking op informeren en plezier verschaffen; ook op instrueren	- schrijfdoelen hebben betrekking op informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen	- als groep 5/6
<i>V o r m</i>	- (losse) woorden (labels, lijstjes of bij een tekening bijvoorbeeld) - zinnen (bij een tekening bijvoorbeeld, of op een kaart of briefje)	- korte teksten met meestal één inhoudselement, vaak met een chronologische opbouw	- langere teksten met diverse inhoudselementen en meerdere (+ complexer) tekststructuren	- langere teksten met diverse inhoudselementen en meerdere (+ complexer) tekststructuren
	Schrijven is vooral: - schrijven via tekenen; - schrijven via krabbelen; - schrijven via letterachtige vormen; - schrijven via letter-/tekenreeksen; - schrijven via spontane spelling. Schrijven is ook naschrijven en nastempelen, en typen op de computer.	Zinnen zijn kort, meestal enkelvoudig, grammaticaal eenvoudig, kunnen spelfouten en grammaticale fouten bevatten	Zinnen worden langer, naast enkelvoudige ook samengestelde zinnen, grammaticaal complexer, kunnen spelfouten en grammaticale fouten bevatten	Zinnen worden langer, naast enkelvoudige ook samengestelde zinnen, grammaticaal complexer; bevatten weinig spelfouten en grammaticale fouten
	verzorgen is gericht op: - tekening kleuren - woorden versieren	verzorgen is gericht op: - verdeling bladspiegel - illustraties bij tekst	als groep 3/4 + - aandacht voor spelling en interpunctie - alinea's, titels en kopjes	als groep 5/6 + - tekstconventies - werken met tekstverwerkingsprogramma's
<i>I n h o u d</i>	De onderwerpen zijn dichtbij, ze gaan over het hier en nu, zijn contextgebonden en concreet.	De onderwerpen zijn dichtbij, ze gaan over het hier en nu of over nabije omgeving, nabije toekomst/verleden. De onderwerpen zijn concreet.	De onderwerpen worden minder contextgebonden. Ze hebben ook betrekking op verleden en toekomst en op omgeving die minder nabij is. Er komen ook abstracte onderwerpen voor (bijvoorbeeld bij de zaakvakken).	De onderwerpen zijn niet altijd contextgebonden. Het kan ook om abstracte onderwerpen gaan.

	Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
A a n p ak	Het inzetten van schrijfstrategieën wordt begeleid door de leerkracht en richt zich vooral op het verkennen van het onderwerp en het 'verzamelen' van informatie.	Het inzetten van schrijfstrategieën wordt begeleid door de leerkracht en richt zich vooral op het oriënteren op het onderwerp, het verzamelen, selecteren en ordenen van informatie en op het reflecteren (vooral op de inhoud en in mindere mate op de vorm). Bij het verzorgen van de tekst gaat het vooral om de lay-out.	Het inzetten van schrijfstrategieën wordt aangemoedigd door de leerkracht waar nodig door hem begeleid. Bij het oriënteren komt meer aandacht voor het doel en publiek. Bij het plannen maken de leerlingen ook een opzet voor hun tekst. Het reflecteren en reviseren heeft betrekking op inhoud (doel, publiek, opbouw van tekst) en vorm (opbouw van zinnen, spelling).	als groep 5/6
CTIVITEITEN	Wat doen de kinderen? <ul style="list-style-type: none"> • Ze ervaren het permanente karakter van geschreven taal. Ze ervaren dat tekenen en tekens produceren mogelijkheden bieden tot communicatie. 	Wat doen de kinderen? <ul style="list-style-type: none"> • Ze ervaren de verschillende functies die schrijven kan hebben, met name de expressieve en communicatieve functie. 	Wat doen de kinderen? <ul style="list-style-type: none"> • Ze ervaren de verschillende functies die schrijven kan hebben: expressief, communicatief en conceptualiserend. 	Wat doen de kinderen? <ul style="list-style-type: none"> - Ze ervaren en kennen de verschillende functies die schrijven kan hebben: expressief, communicatief en conceptualiserend.

Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
<ul style="list-style-type: none"> • Ze 'schrijven' allerlei soorten teksten (zie Inhoud). • Ze 'schrijven' op hun eigen niveau. Zo tekent het ene kind over zijn belevenissen in de speeltuin en wil hij dat de leerkracht zijn verhaal erbij schrijft, schrijft een ander kind overal haar eigen naam op, maakt weer een ander kind allerlei letterreeksen en is een vierde kind bezig woorden te schrijven op zijn gehoor. • De kinderen ervaren de functies van geschreven taal, door te 'schrijven' in functionele situaties, zoals bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> - het 'schrijven' van briefjes en kaartjes naar mensen in hun omgeving, bijvoorbeeld bij verjaardag, ziekte, geboorte of 'zomaar'; - hun naam ergens op te schrijven - lijstjes te maken (boodschappenlijstje, verlanglijstje) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ze schrijven allerlei teksten (zie Inhoud). Ze weten dat je verschillende redenen (doelen) kunt hebben om te schrijven: <ul style="list-style-type: none"> - voor je plezier of om anderen van te kunnen laten genieten; - om iemand te informeren; - om aan te geven hoe je iets moet doen of maken. • Tijdens de <i>planfase</i> denken ze, onder begeleiding van de leerkracht of samen met groepsgenoten, na over vragen als: <ul style="list-style-type: none"> . Voor wie schrijf ik? . Waarom schrijf ik? (schrijfdoel) . Wat schrijf ik? Ze worden zich bewust van een schrijfdoel en een lezerspubliek. • De kinderen oriënteren zich op het schrijffonderwerp door: <ul style="list-style-type: none"> - met anderen te praten (vertelrondes, kringgesprek, interview, brainstormen, associëren); - te kijken (voorwerpen, platen, foto's, tv-programma) - te tekenen - te luisteren - te lezen - te schrijven (woordslang, woordveld, lijstjes) • Tijdens de <i>formuleerfase</i> formuleren de 	<ul style="list-style-type: none"> • Ze schrijven allerlei soorten teksten (zie Inhoud). Ze weten dat je verschillende redenen (doelen) kunt hebben om te schrijven: <ul style="list-style-type: none"> - voor je plezier of om anderen van te kunnen laten genieten; - om iemand te informeren; - om aan te geven hoe je iets moet doen of maken; - om anderen te laten weten wat je ergens van vindt en/of om iemand te overtuigen. • Tijdens de <i>planfase</i> denken ze na over het doel, het publiek en de functie van de tekst. Ze bepalen welke tekstsoort daar bij past en denken na over de tekstenmerken. • De kinderen oriënteren zich op het schrijffonderwerp (zie groep 3/4 + klassikaal leergesprek) • Ze maken een opzet voor de inhoud van de tekst. 	<ul style="list-style-type: none"> • als groep 5/6 <p>Als groep 5/6 +</p> <ul style="list-style-type: none"> • De kinderen besteden steeds meer aandacht aan de planning van een schrijftaak.

Verwijderd: De kinderen

Verwijderd: eenvoudige

Verwijderd: , waaronder verhalende, informatieve, directieve, (beschouwende?) en argumentatieve teksten

Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
	<p>leerlingen zinnen en passen ze de geleerde spellingregels toe. Ze formuleren (kiezen woorden, bouwen zinnen)</p> <ul style="list-style-type: none"> Tijdens de <i>revisiefase</i> bespreken de kinderen met elkaar en met de leraar eerste versies van hun teksten. Daarbij staat de inhoud van de tekst centraal. Er zijn verschillende vormen voor tekstbesprekingen: <ul style="list-style-type: none"> . kinderen bespreken in tweetallen een tekst . ze bespreken in groepjes een tekst . de leerkracht bespreekt een tekst met één kind . de kinderen bespreken klassikaal een tekst waarbij de leerkracht de bespreking leidt <p>Bij die besprekingen wordt de inhoud van de tekst besproken en ook het schrijfproces.</p> <p>Op basis van deze besprekingen stellen kinderen hun tekst bij. Voordat ze een eindversie schrijven, bekijkt de leraar eventueel de tekst op spelling- en interpunctiefouten. De kinderen maken een definitieve eindversie, op papier of op de computer.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ze presenteren hun tekst eventueel aan 	<ul style="list-style-type: none"> Tijdens de <i>formuleerfase</i> formuleren ze hun gedachten: woordkeuze, zinsbouw, alinea's en passen ze geleerde spelling- en interpunctieregels toe Ze hebben een schrijfmaatje waarmee zij hun tekst tussendoor kunnen bespreken en waaraan zij hun teksten kunnen voorleggen. Met behulp van de opmerkingen van anderen stellen ze hun tekst bij. Tijdens de <i>revisiefase</i> bespreken de kinderen met elkaar en met de leraar eerste versies van hun teksten. Daarbij staat de inhoud van de tekst centraal. Er zijn verschillende vormen voor tekstbesprekingen: <ul style="list-style-type: none"> . zie groep 3/4 + . kinderen bespreken klassikaal een tekst waarbij de schrijver van de tekst de bespreking leidt. <p>De besprekingen kunnen gaan over de inhoud, de kenmerken van de tekst, het taalgebruik, doel- en publiekgerichtheid en het schrijfproces.</p> <p>Op basis van deze besprekingen stellen ze de tekst bij qua inhoud en qua vorm.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Als groep 5/6 + De kinderen stellen zichzelf vragen tijdens het schrijven en koppelen terug naar hun planning, zoals: <ul style="list-style-type: none"> . Is de tekst geschikt voor mijn lezerspubliek? . Sluit het aan bij mijn tekstdoel? . Past de tekststructuur bij de tekstsoort? <p>Als groep 5/6</p>

	Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
	<ul style="list-style-type: none"> • Ze presenteren hun tekst eventueel aan klasgenoten, bijvoorbeeld door de tekst in de lees- en schrijfhoek te leggen, of op te hangen of door erover te vertellen op de 'schrijverstoel' (als ze dat willen). 	<p>klasgenoten (als ze dat willen), bijvoorbeeld door de tekst voor te lezen en erover te vertellen op de 'schrijverstoel' of door de tekst te publiceren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ze reflecteren op hun teksten en op het schrijfproces. <ul style="list-style-type: none"> . in kleine groepjes . alleen met de leerkracht . met de hele groep waarbij bijvoorbeeld de auteur van de tekst op de 'schrijversstoel' plaatsneemt om de vragen over zijn tekst te beantwoorden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ze presenteren hun tekst eventueel aan klasgenoten of ze publiceren hun tekst (als ze dat willen). • Ze reflecteren op hun teksten en op het schrijfproces <ul style="list-style-type: none"> . in kleine groepjes . alleen met de leerkracht . met de hele groep waarbij bijvoorbeeld de auteur van de tekst op de 'schrijversstoel' plaats neemt om de vragen over zijn tekst te beantwoorden. 	
ACTIVITEITEN	<p>Wat doet de leraar?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leraar zorgt voor een stimulerende schrijfomgeving met een rijk en gevarieerd aanbod aan materialen: <ul style="list-style-type: none"> - in de klas zijn veel voorbeelden van geschreven taal (bv. eigen teksten van kinderen, nieuwsbord, labels) - schrijfhoek met diverse schrijfmaterialen, letterstempels, magneet- of flanelbord met letters, verschillende soorten papier - wenshoek of wenskast met materialen voor het maken van 	<p>Wat doet de leraar?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leraar zorgt voor een stimulerende schrijfomgeving met een rijk en gevarieerd aanbod aan materialen: <ul style="list-style-type: none"> - in de klas zijn veel voorbeelden van geschreven taal (bv. eigen teksten van kinderen, nieuwsbord, labels) - schrijfhoek met diverse schrijfmaterialen, verschillende soorten papier - computer • Hij vertoont voorbeeldgedrag: maakt bijvoorbeeld regelmatig in het bijzijn van kinderen notities, schrijft eigen nieuwtjes, schrijft de dagplanning op het bord, houdt een klassendagboek bij. Hij 	<p>Wat doet de leraar?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leraar zorgt voor een stimulerende schrijfomgeving met een rijk en gevarieerd aanbod aan materialen: <ul style="list-style-type: none"> - de eigen teksten van kinderen krijgen een plekje in de klas - diverse schrijfmaterialen - computer • Hij vertoont voorbeeldgedrag door zelf ook verhalen en teksten te schrijven. • Hij geeft kinderen veel gelegenheid tot schrijven. Naast georganiseerde schrijfofdrachten, krijgen kinderen ook de ruimte voor vrij schrijven, dat 	<p>Wat doet de leraar?</p> <p>Als groep 5/6 +</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leraar stimuleert dat leerlingen een reflectieve houding ontwikkelen ten aanzien van hun eigen teksten. Hij maakt kinderen ervan bewust dat je je bepaalde vragen kunt stellen tijdens het schrijven die je helpen kritisch naar je eigen tekst te kijken.

Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
<p>kaartjes</p> <ul style="list-style-type: none"> - thematische spelhoek met schrijfmateriaal en eigen teksten van kinderen - computer <ul style="list-style-type: none"> • Hij vertoont voorbeeldgedrag: maakt bijvoorbeeld regelmatig in het bijzijn van kinderen notities, schrijft nieuwtjes voor op het nieuwsbord, schrijft de dagplanning met pictogrammen op het bord, houdt een klassendagboek bij. Hiermee ervaren kinderen het functioneel gebruik van schrift. • Hij creëert betekenisvolle schrijfaanleidingen of grijpt ze aan. • Hij speelt mee in de spelhoek waarbij hij geschikte aanknopingspunten zoekt om schrijfactiviteiten uit te lokken. • Hij accepteert elke vorm van schrijven (tekenen, krabbelen, letterachtige tekens, echte letters, fonetisch schrift). • Hij schrijft op verzoek van kinderen bij hun tekening. Hij nodigt het kind uit zo letterlijk mogelijk te dicteren wat zij moet schrijven. • Hij lokt uit tot denken en praten over geschreven taal. Hij praat voorafgaand aan een schrijfactiviteit, zodat kinderen op schrijfideeën komen. Hij voert na het schrijven met kinderen gesprekjes over hun schrijfproduct of tekening. 	<p>doet hierbij hardop denkend voor hoe hij een tekst schrijft. Hij doet bijvoorbeeld voor hoe hij een geschikte titel verzint, hoe hij een pakkend begin en een boeiend slot bedenkt.</p> <p>Hij schrijft ook samen met de kinderen. De kinderen bedenken de zinnen en hij schrijft hij op het bord of op een groot vel papier terwijl de kinderen kijken. Hij schrijft zoveel mogelijk letterlijk op wat de kinderen aandragen. Fouten in de zinsconstructies verbetert hij onopvallend. Hij geeft hierbij ondersteunende suggesties als 'Zullen we dat zo zeggen? Dat klinkt nog beter.' Wat er op het bord komt te staan, moet een goed lopend verhaal zijn met goede zinnen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hij geeft kinderen veel gelegenheid tot schrijven. Naast georganiseerde schrijfopdrachten, krijgen kinderen ook de ruimte voor vrij schrijven, dat wil zeggen schrijven in spontane en weinig gestuurde situaties. Kinderen schrijven bijvoorbeeld e-mails of brieven. • Hij creëert betekenisvolle schrijfaanleidingen of grijpt ze aan, zoals: <ul style="list-style-type: none"> . de geboorte van een broertje of zusje; kinderen schrijven een geboortekaartje, een wenskaart of een eigen verhaal • Hij begeleidt de kinderen tijdens de fase van het plannen. Hij stelt met de kinderen vast over welk onderwerp ze gaan schrijven. • Hij maakt de kinderen bewust van een schrijfdoel en een lezerspubliek. 	<p>wil zeggen schrijven in spontane en weinig gestuurde situaties. Kinderen schrijven bijvoorbeeld e-mails of brieven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hij creëert betekenisvolle schrijfaanleidingen of grijpt ze aan waarbij hij ervoor zorgt dat leerlingen allerlei soorten teksten schrijven. • Hij zorgt voor afwisseling in werkvormen: individueel schrijven, met z'n tweeën schrijven, in een groepje schrijven. • Hij geeft instructie in schrijfstrategieën. • Hij zorgt voor activiteiten waarin kinderen geprikkeld worden tot schrijven en ideeën opdoen voor hun schrijfonderwerp. • Hij reikt modelteksten aan die tonen hoe verschillende soorten teksten eruit zien en wat de verschillen tussen deze teksten zijn qua structuur en opbouw. Hij maakt kinderen bewust van de kenmerken en functies van verschillende soorten teksten. • Hij zorgt ervoor dat elk kind een schrijfmaatje heeft waarmee ze hun tekst tussendoor kunnen bespreken. • Hij schept ruimte voor tekstbesprekingen waarin de eerste versies van teksten besproken worden. • Hij bespreekt met de kinderen wat voor vragen je kunt stellen aan elkaar over de tekst van een ander. Hij stimuleert hierbij dat kinderen 	

	Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8
		<ul style="list-style-type: none"> Hij zorgt voor activiteiten waarin kinderen geprikkeld worden tot schrijven en ideeën opdoen voor hun schrijftonderwerp (praten, kijken, tekenen, lezen, luisteren, schrijven) Hij begeleidt de kinderen tijdens het schrijven. Hij praat tussentijds met ze en geeft tips. Hij stelt vragen over de schrijfaanpak en probeert de kinderen op verdere ideeën te brengen over de inhoud. Hij schept ruimte voor tekstbesprekingen waarin de eerste versies van teksten besproken worden. Hij geeft kinderen veel gelegenheid om hun teksten te herschrijven. Hij laat de kinderen ook regelmatig met z'n tweeën een tekst schrijven. Hij helpt kinderen met de juiste spelling en interpunctie. Hij reflecteert met de kinderen na afloop van het schrijven op het schrijfproces en het schrijfproduct. 	<p>elkaar inhoudelijke vragen stellen over hun teksten.</p> <ul style="list-style-type: none"> Hij geeft kinderen veel gelegenheid om hun teksten te herschrijven. Hij helpt kinderen met de juiste spelling en interpunctie. Hij reflecteert met de kinderen na afloop van het schrijven op het schrijfproces en het schrijfproduct. 	
DOORKIJKJES				